

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:
Օտարաբաղադրացիք գիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Ммаск»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և առաւ օրերէն):
Հայտարարութիւն ընդունուում է ամեն յետուով:
Հայտարարութիւնները համար վճարում են
խաբանչիւր բառին 2 կոպէկ:

Ամսոյ 17-ին, Հաբաթ երեկոյեան ստանալու են ՍԱՐԿԱՆԱԳՈՒԹԵԱՆ կոչումն
կուսանաց եկեղեցում ԵՐԵԿ ԿՈՒՍԱՆՔ, իսկ Հեռեկալ կիրակէ օրը, Ժամը
11-ին ս. Պատարագին ստանալու են Առաջ-սարկաւարգութիւն:
Պատարագիչը և ձեռնադրոյն է տեղւոյս ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ:

1—1

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ալեքսանդրո-
սից: Ներքին լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ:
Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր: ԵԱՌՆ
ԼՈՒՐԵՐ: ՀԵՌԱՅԻՐՆԵՐ: ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խաղերը և նոցա նշա-
նակութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՍԻՑ

Սեպտեմբերի 11-ին
Այսօր շատ հանդիսաւոր կերպով կատարվեցաւ
տեղիս, Ալեքսանդրոսի «Սահականուշեան» ձը-
րիված օրիորդաց հոգեւոր դպրոցի տասնամեայ
գոյութեան հանդէսը: Այդ հանդիսի առիթով, ու-
սումնարանի վարչութիւնը պատրաստել է տպագ-
րել էր տուել մի գեղեցիկ բրօշուր, որը բովան-
դակում է իր մէջ մանրամասն հաշիւ, յիշեալ
դպրոցի տասնամեայ գոյութեան պատմութեան
հետ: Երկու օր առաջ այդ բրօշուրները ցրված
էին քաղաքի մէջ, մի գեղեցիկ դործ, որ ցոյց
էր տալիս դպրոցի վարչութեան բարեխիղճ դործու-
նէութեան կատարեալ պատկերը: Առանձին տոմ-
սակներով հրատարակել էր ուղարկված բազմաթիւ
անձանց, որոնցով դպրոցի վարչութիւնը հրաւիրում
էր բարեխիղճ անձանց ներկայ լինել դպրոցի
տասնամեայ հանդիսին, որից յետոյ պէտք է վի-
ճակախոյ լինէր աշակերտական բոլոր պատ-
րաստված ձեռագործներին: Ս. Նշան» եկեղեցում
պատարագ մատուցվեցաւ, որի ժամանակ, գեղե-

ցիկ ձայնով երգում էին դպրոցի աշակերտները:
Եկեղեցում ներկայ էին երկու սեռի շատ բազ-
մաթիւ: Պատարագի ժամանակ, գերազանց յա-
ջորդ մի քարոզ խօսեցաւ, որի մէջ նա յայտնեց,
որ ոչ մի բարի և հանրօգուտ գործ և հիմնար-
կութիւն չէ յառաջացել առանց զոհաբերութեան
և անձնաւթիւթեան: Բոլոր մարդկութեան ճշը-
մարիտ բարեկամները, սակայն, որոնք քարոզել
են մարդկութեանը արդարութիւն, լուսաւորու-
թիւն և կեանք, այդպիսիները, որպէս գաղափարի
նահատակներ, հալածվել են ամբողջից, նրանց ձա-
նապարհը միշտ եղել է փշոտ և դժուարալին,
բայց նոքա համբերել են բոլոր զրկանքներին և
կամու են տարել իրենց ծանր խաչը:
Եւ դառնալով այդ օրվայ հանդիսին, նա ասեց,
որովհետեւ դաստիարակութեան գործը ծառա-
յում է ճշմարտութեանը, դրանց այն եռանդոտ
խումբի գործունէութիւնը, որը հիմնարկել է
այդ ձրիալարք դպրոցը և տաս տարի շարունակ
ձրիալարք աշխատել է նորա առաջադիմութեանը,
և լուսաւորութեան պատճառ է դարձել քաղա-
քին աղքատ աղջկաների:
Եւ դառնալով դէպի դպրոցի բարեխիղճ, ո-
րոնք նպատակ են նորա գոյութեանը և բարե-
լուսութեանը, օրհնեց նոցա գովելի աշխատութիւ-
նը, բարեգործութիւնը և պարտաճանաչութիւնը:
Պատարագը աւարտելուց յետոյ, աշակերտները
դիմեցին դէպի դպրոցի սեպական տան վերին
յարկը, որտեղ արդէն մեծ բազմութիւն կանայն
և տղամարդոց սպասում էր հանդիսին:
Կահլի մէջ տեղը զբաղեցրել էր երկայն սեղան,
որի վրա կարգաւ շարված էին այն առարկաները,
որոնք աշակերտական ձեռագործներն էին, որոնք
վիճակախոյ էին զրկված:
Սեղանի երկու կողմը, երկու կարգ աթոռներ
տաճած տարաբաղադրեան վրա, տեսել թէ ինչ-
պէս այդ բոլորի վրա տիրապետում է մի ցաւալի
կոչում և կոպիտ ոգի, մի տեսակ քնքշութիւնից
գոբըլ տրամադրութիւն, տեսել թէ որքան այդ
բոլորի մէջ մտած է ընկերական սէրը, մանկա-
կան անմիջ զգացմունքը... Այդ, դիտեցէ և դուք
լաւ տպաւորութիւններն չէք ստանայ. և արդէն
այդ բոլորը լուռ կերպով գուշակում են թէ այդ
մանուկները, թէ այդ բոլորներանը ինչ զիջք պի-
տի ըռնեն ապագայ իրանց հասարակական կեան-
քի մէջ, թէ դրանք բոլորը ինչպիսի անդամներ
պիտի լինեն ապագայ հասարակութեան...
Յաւելով որ այդքան հեռու գնացելը, լուռ
խնդրի վերաբերութեամբ պէտք է ասենք, որ խըմ-
բական խաղերը ընդհանրապէս լաւ աղեղնութիւն
ունեն: Վճանովը մանկան ամենալաւ ուսուցիչն
է, ասում ժան-Պօլը, որովհետեւ միմիայն միմեանց
մօտ կարող են մանուկները ազատ արտայայտու-
թիւններ անել: Միողք և ուսուցիչը միշտ ծած-
կած են պահում մանուկներին, մանուկները դո-
րանց մօտ չեն կարողանում արձակ կերպով բան
անել, միայն հասակակիցների հետ ունեցած յա-
րաբերութեան մէջ մանուկը կարող է արտայայ-
տել իր ուժերը, իր ցանկութիւնները, իր հակում-
ները, իր առատութիւնը, և այլն և այլն: Ման-
կական խմբական խաղերի մէջ մանուկները ման-
կան համար նոյնն են, ինչոր հասակակիցների համար
հասարակական ասպարէզ լինելը:
Բոլոր ասանքներից պարզ երեւում է թէ ինչքան
մեծ կապ ունի խաղը մանկան մտաւոր և ֆիզիկա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻԱՂԵՐԸ

ԵՌՏԱՆԵԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
Լաւ նշան չէ, եթէ մի մանուկ խոյս է
տալիս խմբական խաղերից, այստեղ պատճառը
կամ անբողբոջութեան մէջն է, կամ անհատի մէջ:
Այդ տեսակ խաղերի մէջ երեւում է թէ որքան
խաբանչիւր կարող է պիտանի լինել ընկերա-
կան շրջանի մէջ, թէ որքան մէկը կամ միւսը
կարող է ընկերական պայմանները պահպանել:
Մասամբ այդ միջոցի նախապատրաստութիւնը
ներգործում են և ապագայ կեանքի վրա: Գիտեցէ
այդ միջոցին մանուկին, որ սիրով և առանց ա-
մաշկու խաղում է, և կարող էք ասել, թէ որ-
քան նա ընկերական շրջանին և պայմաններին
համապատասխանելու ոյժ ունի: Եկէք, մտէք մեր
ուսումնարաններից միմը, տեսէք, ահա երեխայք
խաղում են. մի կողմ կանգնեցէք և դիտեցէ...
Բայց որքան ցաւալի տպաւորութիւններ է անում
այդ բոլորը մարդու վրա, տեսէք թէ որքան մեր
այդ մանուկները անպատրաստ են կանոնաւոր
խմբական խաղի, տեսէք թէ ինչպէս նոքա վի-
րաւորելով, զրկելով մէկը միւսին, մի առանձին
ուրախութիւն են գոյում, տեսէք թէ ինչպէս նո-
քա զոտարութեամբ են համաձայնում, տեսէք թէ
ինչպէս նոքա ուրախանում են ընկերոջ հետ պա-

վրա նստած էր գեղեցիկ սեղը, զրկված էր մի
սեղան և մի քանի աթոռներ դաշիւնի ձակաւորին,
որտեղ բազմեցին յաջորդ հայրը, պ. դաւառապե-
տը իր օգնականով, և այլ շատ պատուաւոր ան-
ձինք ոտի վրա կանգնած:
Իսկ ժողովրդեան բազմութիւնը աւելի տեղ չը
լինելու պատճառով, ստիպված էր կանգնել նա-
խասենակումը և պատշգամբում:
Կահլի մի ձակաւոր զրկված էին թագաւոր կայսրի
գեղեցիկ պատկերը պատկով զարդարած, երկու
լուսանկար պատկերներ հանդուցեալ Երեւն և
Գէորգ կաթողիկոսների, իսկ միւս ձակաւորում,
վարդեայ պատկերով հիւսած էր Տ. Ս. Կ. տառե-
րը:
Ձեռագործներից շատերը կայրած էին նոյնպէս
պատկերներ:
Ձեռագործների մէջ ամենից աչքի ընկնողը էր
հին Հայաստանի գործած բարեկարգ աչքան
պարզ և գեղեցիկ տառերով, որ բոլորովին քաղցր
տպաւորութիւն գործեց բոլոր հանդիսականների
վրա: Քարտէզի տակը գրված էր Հասանախակ
Սահականուշեան հայ օրիորդաց դպրոցի Ալէք-
սանդրոսի 1873—1883:
Իսկ միւս ձեռագործները կազմում էին զա-
նազան մանր կարած և հիւսած նիւթեր, որոնք
կարողացել են պատրաստել աշակերտները:
Մի քիչ հանգստանալուց յետոյ, յաջորդ հայր
սուրբ օրհնեց հանդէսը «հանգստեան» շարակա-
նով, որի ժամանակ աշակերտները երգեցին
խմբով «Արարիչ և մարդասէր» երգը. յետոյ
յաջորդ հոգեւոր ասու ալն բարեխիղճ նընջե-
ցեալներին, որոնք թէ աշխատութեամբ և թէ նիւ-
թապէս ու բարոյապէս օգնել են դպրոցի տասնա-
մեայ ընթացքին և հաստատութեանը: Հանդէսը
բացված էր: Մի վարժուհի կարգաւ ճառ կանանց
կրթութեան խնդրի վերաբերեալ, որից յետոյ ա-
շակերտները քաղցր եղանակաւ երգեցին «Ով Տէր
Աստուած» երգը: Երգեցողութիւնը զարդարեց: Վար-
չութեան կողմից, բարեկարգ Միմաս քահանայ
կարգաւ դպրոցի տասնամեայ ուսումնական տե-
սութիւնը, որի մէջ նա մանրամասն նկարագրեց
դպրոցի հաստատութեան, բացման, առաջադիմու-
թեան, ուսման առարկաների, ձրիալարք ուսուց-
չութեան, աշակերտականաց թիւի, և բարեխիղճ
ընդարձակ տեսութիւնը:
Արկին երգեցին: Յետոյ պ. Ղուկասեանց կար-

դաց դպրոցի տնտեսական հաշիւը, յիշեց, թէ ինչ
աղբիւրներով և միջոցներով յարատեւ է դպրոցը
ստաւ տարի շարունակ, որքան անձինք ինչ նուէր-
ներով խրախուսել են դպրոցի հաստատութիւնը
և այլն: Մենք այստեղ դպրոցի նիւթական միջոց-
ները չենք գրում այն պատճառով, որ ինչպէս պ.
Ղուկասեանցը յայտնեց, դպրոցի պատմու-
թեան մէջ մտել են շատ նշանաւոր տպագրա-
կան ուսուցիչներ, որի միջոց թիւ հաւաքելը անհիշ-
պէտք է լինէր, այդ թիւում ենք աւելի մօտ
ժամօթներին: Մենք ցանկացանք նկարագրել
հանդէսը միայն: Յետոյ յաջորդ հայրը հանդի-
կաւորութեան յայտնեց ուսուցչական խմբի տնտե-
սական ձրի աշխատութեան հաւաք, գովեց նոցա
աղբիւ և անձնանուէր եռանդը, որ գործ են դնում
աղքատ դասի կրթութեան համար, որովհետեւ
աղքատ դասի կրթութեան գործը նախկին
պէտք է համարել, որից կախված է հասարա-
կական կեանքի ապագայ լաւ կազմակերպու-
թիւնը:
Հանդիսականները շտապեցին վիճակախոյ
թեան տոմսակ առնել, որը արժէր մէկ ռուբլի: Որքան
օգուտ ունեցաւ այդ օրը այդ դպրոցը մեզ յայտ-
նի չեղաւ, որովհետեւ հանդէսը վերջանալուց յի-
տոյ, սկսել էր մանր անձրև տեղում, և հանդի-
սականը սկսեցին ցրվել, տանելով իրանց հետ
քաղցր տպաւորութիւն մեր քաղաքի դպրոցական
կեանքից: Մեր կողմից միայն այսքանը կը նկա-
տենք, որ աւելի լաւ կը լինէր որ վիճակախոյը
տեղի ունենար վիճակալին դպրոցի դահլիճում,
որը բացի շատ ընդարձակ լինելուց, քաղաքի
կենտրոնում է, և այնտեղ կարող է յաճախել
շատ բազմութիւն: Մենք տեսանք թէ ինչպէս շատ
մարդիկ, միջին և աղքատ դասից, չը տեղաւորվե-
լով դպրոցի պաշտպանի մէջ, գնացին իրանց
տները: Հանդէս կատարելու մէջ, գնացին իրանց
բարի ցոյց է ժողովրդի համար, որ աւելի զրա-
ւում է նոյա սիրտը և համակրութիւնը: Որքան
օգուտաւոր, ցանկալի պէտք է լինէր, որ այդ դըպ-
րոցի աշակերտական ծառայողները, որոնք ըստ մե-
ծի մասին հասարակ դասից են, ներկայ լինէին
իրանց որդոց յաճախելութեանը, որ կարող էր
վերցնել մեր մէջ տիրող այն վատ կարծիքը, ինչ
որ ունի ստորին դասը կանանց կրթութեան գործի
վրա:
Բացի դրանից, ցանկալի կը լինէր, որ այդ-

պատող չըլանը ոչ միայն ընդհանուր, այլ և ան-
հատական կերպով. բնութիւնը բոլորեցունց վրա
աղղում է, սակայն այդ աղղեցողութիւնները շատ
տեսակ են լինում: Այս կէտից նայելով հայցին,
խաղերը ոչ թէ միայն միջոց են երեխայի մտա-
ւոր կարողութիւնները չափելու, այլ և միջոց են
դերի մէջ երեւան են դալիս մանկան հոգեկան
գորաւոր կողմերը, նորա հաշիւը, նորա ցանկու-
թիւնը, զաղախարը և այլն:
Խաղերից ուշադիր դաստիարակը կարող է ի-
մանալ թէ ինչպիսի պէտք է սկսել և ինչպէս պէտք է
գործը առաջ տանել, որովհետեւ արդի մանկա-
վարժութիւնը մանկան անհատականութեան մեծ
արժէք է տալիս: Խաղը ցոյց է տալիս մանկան
մտաւոր կարողութիւնը, ցոյց է տալիս թէ ինչը
պէտք է ուսուցիչը լրացնէ և կարգաւորէ: Եթէ
խաղերը միանգամայն չեն կարող միջոց լինել
բոլոր մարդու ապագայ կուսմը, ինչպէս ասում
է Սոյոը՝ «տեսնում թէ ինչպէս են խաղում» և
կասեմ թէ դու ինչ կը լինես», սակայն դրա ա-
մենալաւ միջոց կը լինեն որպէս մանկան հո-
գեկան ոյժերը, քանակութիւնը և ուղղութիւնը
զանազան հասակի մէջ:
Ասանքներից հետեւեցին կարելի է, որ պէտք է
բոլորին յայտնի ժամեր, երբ ուսուցիչը կարող կը
լինի դիտել իր սաների խաղը: Ուսուցիչը պէտք
է լաւ ճանաչէ իր սանիկներին, սա անհրաժեշտ
է և նա լաւ կերպով կարող է ճանաչել միմիայն
խաղալիս, պարապմունքների ժամանակ մանուկը

խաղերի մեծամեծ ծառայությունները, առան-
նապես մանկական հասակի վերաբերություն-
ցույց տալով, նախ քան անցնենք նոցա մի ս-
նշանակությունը, այն է առողջապահական նշ-
անությունը, միջ բերնք յայտնի կօմիսիո-
սներին, որով ուն բառականին սրամտ կերպ-
արժեք տալին թէ երան մեծ է երան արժեք

գարկայի զինուորականները մասին, մինչդեռ իսկապէս բոլորական զօրքերը ողորմելի դրութեան մէջ են: Չինուորները, ճշմարիտ է, քանի որ իսկ պատրաստված, բայց իսկապէս այդ է բոլորը: 35,000 զինուորներից բաղկացած զօրքերը ոչ մի զինուորական պարկ չունեն: Հրացանները վատ են, թմբերը սարսափելի: Անա բոլորական զօրքերի իսկական դրութիւնը:

— Կ. Պոլսից «Times» լրագրին հաղորդում են, որ նորերում Սայդ-փաշա այցելեց ռուսաց դեսպանին և երկար ժամանակ նրա հետ խոսում էր: Չրանսիական հիւպատոսի թարգմանը Հոգելիլի մէջ ձերբակալված է և դատաւարված է վեց ամսվայ կալանաւորմանը: Մինչդեռ Ֆրանսիական զինական մարկիզ դը-Նոյալ յայտնեց Բ. Կրանը, որ մեղադրանքը թարգմանի դէմ ոչինչ բանի վրա հիմնված չէ և որ նա պահանջում է արձակել թարգմանին:

— «Nordd. Allg. Zeitg.» լրագիրը նկատում է, որ «Times» լրագիրը անդադար գրգռում է Ֆրանսիացիներին Գերմանիայի դէմ և միշտ աղաւթելով փաստերը, մեղադրում է Գերմանիային, որ նա սպառնում է Ֆրանսիային: «Անգլիական լրագրի» ջանքերը խորամանկութեամբ հարեան երկու երկրների մէջ տարածանքութիւն ստեղծելու համար՝ կարող են մեծ անբաւականութիւն պատճառել այն բոլոր անձանց Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մէջ, որոնք ճշմարիտ խաղաղութիւն են ցանկանում, նկատում է յիշեալ լրագիրը: Այդ անբաւականութիւնը աւելի մեծ կը լինի, որովհետեւ «Times» լրագրի այդպիսի վարմունքի շարժառիթները ամենքին յայտնի են: Չը նայելով իր բոլոր ջանքերին, «Times» անկարող է յուսալ, որ Ֆրանսիական կառավարութիւնը իրացնէ նրա կարծիքը: Այդ կառավարութիւնը գիտէ, որ քանի որ նա սրբութեամբ կը պահպանէ դրութիւնը ունեցող դաշնակիցները, գերմանացիները նրա ամենապարտաւոր կը մնան և նրան ամեն կերպ աջակցելու կը ցանկանան: Ֆրանսիական ամեն անկարող է աջակցութիւն ունենալ և այդ նա նորքան հեշտութեամբ ձեռք կը բերէ, որքան լաւ կը լինեն նրա յարաբերութիւնները Գերմանիայի հետ: «Times» լրագրի քաղաքագետները և նրանց խորհրդատուները երբեք չեն մտածել, որ անկարող կերպով յարուցած դրգունքն կարող է ստիպել Գերմանիայի հատարական կարծիքը մի այնպիսի համաձայնութիւն ցանկանալ, որի կայացումը այնքան դժուար չէ, որքան կարծում է, և որը անկասկած «Times» լրագրին աւելի քիչ բաւականութիւն կը պատճառէ, քան ինչ բոլորական մամուլի ծախհաբարութիւնները: Այդ խօսքերից պարզ երևում է, թէ մինչև որ աստիճան Գերմանիան երկուց է կրում Ֆրանսիայի և Անգլիայի դաշնակցութիւնից:

— «Allg. Zeitg.» լրագիրը հաղորդում է, որ գերմանական, աւստրիական և ռումինական կառավարութիւնները մէջ կայացրած պայմանները ամենին չեն վերաբերում յարձակողական կամ

պաշտպանողական դաշնակցութեանը, այլ ի նշանակաւոր ունեն Ռումինիայի չեզոքութիւնը: Եթէ հարկաւոր կը լինի, գերմանական պետութիւնները միջոց կը տան Ռումինիային, որ նրա չեզոքութիւնը յարգեն:

— Գաղութնի ծովային զօսանքի մասին «Allg. Zeitg.» լրագիրը նկատում է. «Պ. Գաղութն յայտնեց, որ նրա ճանապարհորդութիւնը և Կոպենհագենի այցելութիւնը կախված է եղանակից: Երանակը աջող էր և անգլիական առաջին մի-նիստը հասաւ դանիական մայրաքաղաքը: Որովհետեւ Գաղութն չէ կամենում ծածուկ այցելել Կոպենհագենի նշանաւոր տեղերը, հետևաբար նա անկարող է չայցելել պալատը, որտեղ այժմ հիւր է ուսաց Կայսրը: Եթէ Կայսր Ալեքսանդր III-ը և Վիկտորիա թագուհու առաջին միներտը կը տեսնուին միմեանց հետ, այդ տեսութիւնը ներկայ տարվայ անցքերի շարքում առաջին տեղը կը զբաղէ:»

— «Հալանս» գործակալութեանը Շվեյցարիայից հաղորդում են, որ «Journal de Genève» լրագիրը անհանգստութիւն յայտնեց Ֆրանսիական զօրքերի ներկայութեան առիթով Վերին Սափի մէջ: «Genevois» լրագիրը պատասխանեց, որ Վերին Սափի մէջ մի քանի Ֆրանսիական բաւաւարներ չեն ներկայութիւնը ոչինչ նշանակութիւն չունի: Այնու ամենայնիւ երկու լրագիրներն էլ պահանջեցին, որ Շվեյցարիան նորից յայտնէ իր իրաւունքները: Այժմ հեռագրում են, որ Ֆրանսիական զօրքերը մնացին սահմանի վրա միայն կէս օր և հեռացան և որ Շվեյցարիայի անհանգստութիւնը նրա չեզոքութիւնը խախտելու մասին անհիմն էր: Այնու ամենայնիւ ժընեւայի միացեալ խորհուրդը զբաղվեց այդ գործով և մի մասնաժողով նշանակեց, որին յանձնված է ստուգել, արդեօք ճշմարիտ Շվեյցարական չեզոքութիւնը խախտված է:

— Սեպտեմբերի 16-ին ժընեւի մէջ կայացաւ խաղաղութեան և ազատութեան միջազգային միութեան տարեկան ժողովը: Այդ օրը ընտրվեցան միութեան կենտրոնական մասնաժողովի անդամները: Այնուհետեւ հեռագիր ուղարկվեցաւ միութեան նախագահ Վիկտոր Հիւգօին, որով նշանակաւոր յարգանք էր յայտնվում միութեան բոլոր անդամների հարմիր:

— «Temps» լրագրի Լանցոնի թղթակիցը հաղորդում է. «Լորդ Գիւֆֆրին շտապով Կ. Պոլսն է ուղևորվում: Հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, որ այդպէս շտապով վերադառնալու պատճառը բոլորական զօրքերի կրիտիկական գրութիւնն է: Ինչպէս երևում է, ինչպէս Ալեքսանդր խորհրդակցել է գերմանական կառավարութեան հետ թէ ինքը ինչպէս վարվի և արդեօք լաւ կը լինի, և թէ նա հրաժարվի բոլորական դահից: Եթէ Ռուսաստանի կանդիդատը իշխան Կարապետովիչը կը լինի, գերմանական և աւստրիական կառավարութիւնները կընդդիմանան և Բոլզարիայի պատճառով Եւրոպայի մէջ կարող են դժուարութիւններ ծագել, որ ուրքան անողջապահական խնդիրները մեծ են իրանց նշանակութեամբ, այնքան աւելի նոքա ցաւալի կերպով են ներկայացնում մեր ուսումնարանները:

Մասնակը յարաբերութիւն ունի արտաքին աշխարհի հետ իր զգայարաններով միջոցով. սոքա են միակ ճանապարհը, զոյա պէտք է զարգացնել ոչ միայն մարմինը պէտք է իր որոշ զարգացումը ունենայ, որպէս զի կարող լինի աճելու մոտաւոր և հոգեկանը. պատճառ. որ մարմնու և հոգեւոր մէջ եղած կապը մեծ է ակնհերե է, որքա միմեանց հետ սերտ կապված են. Mens sana in corpore sano (առողջ մարմն առողջ մարմնում):»

Այստեղ մի կողմ թողնելով թէ ինչ նշանակութիւն ունի առողջապահական կանոնների պահպանելը կեցութեան մէջ, որը ակնհերե է, խօսենք այն կողմի մասին, թէ որքան լաւ կազմակերպված, քննված խաղերը և սպորտային մի որոշ ձևեր մարմնամարզութիւնը մեծ նշանակութիւն ունեն առաւել ուսումնարանական շրջանի մէջ, որտեղ մարմնը աւելի կարօտութիւն է դրում կազմութիւնը և վերանորոգելու կորցրած ոյժերը: Իսկ, աւել, որքան այդ կողմից մեր ուսումնարանները խիստ կերպով ոտնակոխ են աւել առողջապահական ամենակական կանոնները, որքան նոքա կործանիչ ազդեցութիւն ունեն աշակերտներին առողջութեան վրա: Հարկաւոր է ամենախորթիկ ծանօթութիւն և այդ պարզ կը լինի Պէտք է ասել, որ ուսումնարանական առողջա-

թիւններ ծագել: Ասում են, որ սովորած ձայն կը տայ յօգուտ սերբիական կառավարութեան:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Գամբէտտայի արձանի համար նուիրատուութիւնները շարունակվում են: «Répub. Franc.» լրագիրը տպում է նուիրատուութիւնների մանրամասն հաշիւը, որից երևում է, որ սեպտեմբերի սկզբին արդէն հաւաքված կար 278,000 ֆրանկ:

Կանանց թշնամիներ: Այդ անունով Ռեպարիայի Վեշիրմ գիւղաքաղաքում մի ընկերութիւն կազմվեցաւ, որը տեղական լրագրում հետեւեալ չըջաբերական հրատարակեց. «Երկարամայ և ճիշդ գիտողութիւնները մեզ այն եզրակացութեան բերին, որ այժման կանայքը—սակաւ բացառութեամբ—աշխարհի ուսմանութիւնների հետեւ ընկնելով, չեն կարող աղամարդկանց բաղաւորացնել: Այլ ասալ ունենալով այդ տեսակէտը, մենք ընկերութիւն ենք կազմում «Ատեւութիւն դէպի կանանց» նշանաբանով և մեր ընկերութեան նպատակն է զգուշացնել այն մարդկանց, որոնք մտադրվում են ամուսնական շղթաներով կապվել: Սրանից յետոյ, մեր բոլոր ուսմանը, դրա փոխարեն, մենք կը նուիրենք մեր մեծ նպատակին, այն է հաղածել և վանել աղամարդերին աւելի և աւելի գերազանցող կանանցը:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՍՏԻՍՏԵՐՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԵՆՑ

Ս. ՊԵՏԵՐՔՈՒՐԳ, 15 սեպտեմբերի: 13-ին Սօֆիայի մէջ ճաշկերպի կար ի պատիւ Սօբորվի և Կառլբարտի, որոնք հեռանում էին Սօֆիայից: Միտրոպոլիտը առաջարկեց Բոլզարիայի պահապան և խաղաղացող ռուսաց թագաւորի կենացը, մինիստր Բալբանով առաջարկեց յօգուտ Բոլզարիայի աշխատող ռուսաց գործիչների կենացը: Առհասարակ ճաշկերպի չափազանց համակրական էր Ռուսաստանին: Այդ առիթով «Journal de St. Petersburg» լրագիրը նկատում է. «Սօֆիայի մէջ հասկանում են, որ անհրաժեշտ է ծածկել իրանց գործողութիւնները Ռուսաստանի առաջնով, յուսալով այդպիսով ձեռք բերել Բոլզարիական ժողովրդի համակրութիւնը: Գործողութիւնների այդպիսի եղանակը պարտաւորեցնում է չենթարկվել սխալներների և նրանց հետեւանքների առաջն առնել: Ռուսաստանը իր անբաւականութիւնը այդքան որոշ յայտնեց այն պատճառով, որ չափա-

պահական հարցերը վերջին ժամանակ իրանց վրա ուշադրութիւն են հրաւիրել: Վիճակագրական տեղեկութիւնները ստորափելի հետեւանքների են հասցնում Բժշկական խիստ քննութեան է ենթարկված ժամանակակից ուսումնարանը. քննութեանց արդիւնքը այնքան ծանր և դառն է, որ զարմալի չէ թէ շատերը հիմնական փոփոխութիւններ են պահանջում այժման ուսումնարանների համար: Դժամանակակից ուսումնարանները աղբիւր են դարձել շատ տեսակ հիւանդութիւնների, ծնողաց փայփայած մանուկները դուրս են գալիս այտուցից, մի որ ինչ հիւանդութեամբ տարաբաղազած: Սակայն որոնելից չէ կարելի եղողացնել որ ժամանակից մանկավարժութիւնը գործում է առողջապահական կանոններին դէմ. ոչ պարզ է որ ներկայի «մարդապան» կրթութեան» հետեւանքները կերեւան, ինչպէս ասում է Ֆրանսիական ձեռնարանի անդամ պ. Լապլադան: Թէ որքան առողջապահական ճշմարտութիւնները կը տիրաւորեն մեր ուսումնարաններում, այդ ապագայի գործն է, բայց ներկայի վերաբերութեամբ ցաւ է խոստովանել, որ առանձնապէս մեր մէջ, շատերը իրականապէս մարմնացնում են հետեւեալ իրաւաբանական առածը. Fiat justitia, pereat mundus որ վերածելով մանկավարժական նշանակութեան, այսպէս կարելի է ձևակերպել՝ «մութ մանուկ, ապրիր մանկավարժութիւն»:

Բայց թէ ինչ հիմնական փոփոխութիւններ են պահանջում այդ առողջապահական կէտերը, թէ որոնք են բժշկական ցանկալի փոփոխութիւնները

զանց հետաքրքրված է Բոլզարիայի առաջադիմութեամբ: Նա ցանկանում է միայն, որ Բոլզարիան վայելէ այն բարեքները, որոնց տպահովեց նրանց համար ռուսաց զէնքը, և ոչ թէ այնպիսի դժուարութիւններ ստեղծէ, որոնք սպառնում են նրա զարգացմանը և ուրիշների խաղաղութեանը: Եթէ իշխանի խորհրդատուները ընդունակ են իշխանութեան համար այդպիսի խաղաղութիւն և առաջադիմութիւն ստեղծել, դրանով ոչ որ այնքան բաղաւոր չի լինի, որքան Ռուսաստանը: Հաստատելով իր դատողութիւնները Սօֆիայի մէջ կատարված գործողութիւններով, լրագիրը աւելացնում է. «ի պատիւ Ռուսաստանի գործած ցոյցերը ապացուցանում են, որ Սօֆիայի մէջ հասկանում են գործերի դրութեան դժուարութիւնը և, եթէ այդ այդպէս է, ուրեմն պէտք է յուսալ, որ Բոլզարիայի իշխանը և կառավարութիւնը նոյն իսկ դժուարութիւնից կը քաղեն գործի աջողութեան համար անհրաժեշտ պայմանները՝ ոյժ, չափաւորութիւն և համաձայնութիւն: Ռուսաստանը ամենքից շատ ուրախ կը լինի, եթէ իշխանութիւնը նոր ձգնաժամի առաջը կռուի: Բայց և այնպէս այս բոլորը միայն ցանկութիւններ են: Ապագան ցոյց կը տա՝ արդեօք կարո՞ղ են նրանք իրագործվել:

ՁԱԳՐԵՐ, 15 սեպտեմբերի: Երեկ սկսվեցաւ վերջին անկարգութիւններին մասնակցողների դատաստանական գործը. մի քանիսը դատաւարված են խիստ կալանաւորման մի ամիս ժամանակով:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 15 սեպտեմբերի: Կազիկիօի արուարձանի մէջ, որտեղ զլխաւորապէս եւրոպացիներ են բնակվում, սեպտեմբերի 14-ին այրվեցան մօտ 300 աներ: Վնասը վեց միլիոն ֆրանկի է հասնում:

ՄԻՆԵՐՆԵ, 15 սեպտեմբերի: Իշխան Բիւմարի Չալցուրդից Բերլին ուղևորվեցաւ:

ՀԱՄԲՈՒՐԳ, 15 սեպտեմբերի: Մուխտար փաշային շնորհիւմ է կարմիր-Արծաի շքանշանը:

ՎԻԵՆԱ, 15 սեպտեմբերի: Ռումինական մինիստր-նախագահ Բրատիանօ երկար ժամանակ խօսակցում էր աւստրիական արտաքին գործերի մինիստր Կալիօկիի հետ: Այստեղ հասաւ Հեսենի իշխան Ալեքսանդր:

Խաղաղութիւն—հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

և թէ ինչ սահմաններ պիտի ունենան մանկավարժութիւնը և առողջապահութիւնը հարցի վերաբերութեամբ, պէտք է ասել այդ մասին, որ դժբա շատ կողմերից դու ես մութ հարցեր են և մասնաւոր մեր ուսումնարանների վերաբերմամբ՝ դժուար լուծանելի: Այդքան միմիայն ասենք, որ բժշկականութիւնը իր իրաւունքները կարող է տարածել խաղերի, մարմնամարզութեան, պարապմունց ժամերի որոշման, դատաստան արտաքին կազմութեան, կահկարասիքի և այլոց վրա: մանկավարժութիւնը իրան է վերապահում իրաւունքը՝ որոշել տանդըլը աւարիականը, նոցա դատաւորութիւնը, նոցա ներքին կապը ուսումնարանական աւարականների հետ և վերապէս նոցա ներքին յարաբերութիւնը ամենի վարդապետական վերաբերութեամբ, Ֆիլիօլոգիական կէտից առած, որը այնքան անուշադիր վիճակի մէջ է ներկայ ուսումնարանների մէջ: Այս էլ ասենք որ այս վերջին կէտը արդէն ուշադրութեան առարկայ է առանձնապէս, և սորա մասին ուշադրութեան արժանի է երեւի անգլիացի Ֆիլիօլոգ—մանկավարժ Բէնի կարծիքները: A propos, ցանկալի է որ լրագրութիւնը ծանօթացնէ այդ մարդու կարծիքների հետ հայ ընթերցողներին, ի նպատակ հակառակ այդ կարծիքների արտայայտված մտքերի հետ միասին:

(Կը շարունակվի)

